

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ГАЗУ**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор Інституту газу НАН України,
доктор технічних наук, професор,
чл.-кор. НАН України

Г.В. Жук
14.08.2025 р.

СХВАЛЕНО

рішенням Вченої ради
Інституту газу НАН України
протокол №9
«14» серпня 2025 р.

**ПОЛОЖЕННЯ
ПРО УДОСКОНАЛЕННЯ ОСВІТНЬО-НАУКОВОЇ
ПРОГРАМИ (ОНП)
Інституту газу Національної академії наук України**

Київ – 2025 р.

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Положення про порядок розроблення, моніторингу та оновлення освітньо-наукової програми третього рівня вищої освіти в Інституті газу НАН України (далі – Положення) розроблено відповідно до Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності», затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 30.12.2015 р. № 1187, «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 02.03.2016 р. № 261, «Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти», затвердженого Наказом Міністерства освіти і науки України від 15.05.2024 № 686, Національної рамки кваліфікацій, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1341, Положення про організацію освітнього процесу здобувачів вищої освіти третього рівня в аспірантурі Інституту газу НАН України.

1.2. Положення визначає систему дій, порядок розроблення, оформлення, затвердження, реалізації, моніторингу та внесення змін в освітньо-наукову програму третього рівня вищої освіти в Інституті газу НАН України (далі – Інститут).

2. ПОРЯДОК РОЗРОБЛЕННЯ ТА ОФОРМЛЕННЯ ОСВІТНЬО-НАУКОВОЇ ПРОГРАМИ

2.1. Відповідно до чинного законодавства Інститут реалізує своє право на розроблення освітньо-наукових програм (далі – ОНП) у межах ліцензованих спеціальностей відповідно до стандартів вищої освіти з певної спеціальності або, за їх відсутності, Національної рамки кваліфікацій та подальшу підготовку науковців відповідного профілю.

2.2. Відповідальність за розроблення ОНП, провадження освітньої діяльності, добір наукових, науково-педагогічних працівників, моніторинг ОНП, внесення до неї необхідних змін несе гарант ОНП.

2.3. Відповідальність за провадження освітньої діяльності, її організаційне, методичне і наукове забезпечення несуть наукові та науково-педагогічні працівники групи забезпечення виконання ОНП.

2.4. Проект ОНП для здобувачів ступеня вищої освіти «доктор філософії» погоджується на засіданні завідувачів відділів, у складі яких виконуються дисертаційні дослідження аспірантів, не пізніше як за місяць до повторного обговорення й оприлюднюється відповідальним за аспірантуру на офіційному веб-сайті Інституту з метою отримання зауважень та пропозицій зацікавлених сторін.

2.5. Протягом одного тижня після закінчення громадського обговорення гарант ОНП у співпраці з науковими, науково-педагогічними співробітниками, які брали участь у розробці її проекту, складає зведену таблицю пропозицій, що надійшли від стейкхолдерів щодо проектів ОНП, і подає їх відповідальному за аспірантуру Інституту для оприлюднення на офіційному веб-сайті Інституту.

Доопрацьований проєкт ОНП подається до Вченої ради Інституту для затвердження ОНП.

2.6. Затверджена і підписана директором Інституту ОНП оприлюднюється на офіційному веб-сайті Інституту разом з робочими програмами всіх навчальних дисциплін та іншими складниками навчально-методичного та інформаційного забезпечення освітнього процесу за ОНП, що підлягають оприлюдненню.

2.7. Рішення вченої ради Інституту про затвердження ОНП є підставою для розроблення і затвердження навчального плану підготовки здобувачів вищої освіти третього рівня за цією програмою.

3. ВИЗНАЧЕННЯ ЯКОСТІ ОНП ТРЕТЬОГО (ОСВІТНЬО-НАУКОВОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

3.1. Зміст ОНП має відповідати науковим інтересам аспірантів і забезпечувати їх повноцінну підготовку до дослідницької та викладацької діяльності у закладах вищої освіти (далі – ЗВО) за спеціальністю (спеціалізацією) та/або галуззю. До навчальних планів включаються дисципліни за спеціальністю, а також ті, що забезпечують методологічні та викладацькі компетентності аспірантів.

3.2. Для того, щоб надати відповідну освітню підтримку науковому дослідженню кожного аспіранта, хоча б одна дисципліна з блоку курсів зі спеціальності повинна відповідати тематиці (напряму) дослідження кожного аспіранта. Відповідні спеціалізовані дисципліни можуть викладатися в ЗВО/науковій установі, де здійснюється підготовка аспірантів, або в іншому ЗВО/науковій установі, з якими підписано відповідно угоду про співпрацю.

3.3. ОНП повинна враховувати можливості Інституту для проведення її апробації результатів наукових досліджень аспірантів відповідно до їхньої тематики (проведення регулярних наукових конференцій, семінарів, колоквиумів тощо).

3.4. ОНП третього рівня вищої освіти повинна забезпечувати можливості для періодичних (не рідше, ніж щорічних) презентацій та групових обговорень проміжних результатів досліджень аспірантів. Аспіранти мають бути забезпечені доступом до Інтернету, наукової літератури за спеціальністю, відповідних наукометричних баз даних.

3.5. Обов'язковими умовами реалізації ОНП третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти є залучення аспірантів до міжнародної академічної спільноти. Якісна підготовка аспірантів передбачає сприяння публікації результатів їхніх наукових досягнень у міжнародних наукових журналах, участі в наукових конференціях чи інших наукових форумах за кордоном тощо.

3.6. ОНП передбачає дотримання академічної доброчесності науковими, науково-педагогічними кадрами Інституту, науковими керівниками та аспірантами. Публікації та інші наукові роботи аспірантів повинні проходити перевірку на наявність академічного плагіату. Питання академічної доброчесності регулюються Положенням про академічну доброчесність наукових, науково-педагогічних працівників та здобувачів вищої освіти третього рівня Інституту.

3.7. ОНП третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти повинна мати визначені цілі, суголосні з профілем, спеціалізацією та стратегією розвитку Інституту, та враховувати тенденції розвитку спеціальності, останні досягнення у відповідній та суміжних галузях.

3.8. ОНП забезпечує результати навчання за спеціальністю відповідно до стандарту вищої освіти. За відсутності відповідного стандарту програмні результати навчання мають відповідати вимогам Національної рамки кваліфікацій.

Відповідно, ОНП забезпечує:

- комплексні знання (зокрема переосмислення, критичний аналіз) релевантної наукової літератури за спеціальністю; концептуальні та методологічні знання в галузі чи на межі галузей знань; спеціалізовані вміння/навички, необхідні для розв'язання значущих проблем у сфері професійної діяльності, науки та/або інновацій, розширення та переоцінки вже наявних знань і професійної практики, аналізу, оцінки й синтезу нових ідей;
- у процесі науково-дослідної роботи аспірантів та їх методологічної підготовки під час аудиторних занять чи інших видів освітньої діяльності (за потреби), забезпечуються вміння започатковувати, планувати, реалізовувати та коригувати послідовний процес ґрунтовного наукового дослідження з дотриманням належної академічної доброчесності;
- за допомогою окремих компонентів ОНП аспіранти здобувають комунікативні компетентості, що стосуються їх наукових досліджень, а саме, здібності вільно спілкуватися з питань їхньої сфери наукових та експертних знань, з колегами, широкою науковою спільнотою, суспільством у цілому. Компоненти ОНП повинні також забезпечувати вміння використовувати академічну українську та іноземну (передовсім, англійську та/або мову країни, історія якої досліджується) мови у професійній діяльності та наукових дослідженнях;
- Національною рамкою кваліфікацій визначено, що особа, яка завершила навчання на ОНП третього рівня вищої освіти, повинна мати здатність демонструвати інноваційність, високий ступінь самостійності, академічну та професійну доброчесність, послідовну відданість розвитку нових ідей або процесів у передових контекстах професійної та наукової діяльності. Результатом навчання повинна бути здатність до безперервного саморозвитку та самовдосконалення.

3.9. Відповідно до ч. 6 ст. 5 Закону «Про вищу освіту» нормативний строк підготовки доктора філософії в аспірантурі становить чотири роки, Обсяг освітньої складової ОНП з підготовки доктора філософії становить 30-60 кредитів ЄКТС. «Порядок підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук», затверджений Постановою КМУ № 261 від 23.03.2016 р., визначає чотири компоненти освітньої складової ОНП третього рівня, які забезпечують набуття таких компетентностей:

- здобуття глибинних знань зі спеціальності, за якою аспірант проводить дослідження, зокрема засвоєння основних концепцій, розуміння теоретичних і практичних проблем, історії розвитку та сучасного стану наукових знань за обраною спеціальністю, оволодіння термінологією з досліджуваного наукового

напряму (орієнтовний обсяг цього освітнього складника становить не менше 12 кредитів ЄКТС);

- оволодіння загальнонауковими (філософськими) компетентностями, спрямованими на формування системного наукового світогляду, професійної етики та загального культурного світогляду (орієнтовний обсяг цієї освітньої компоненти становить 4-6 кредитів ЄКТС);
- набуття універсальних навичок дослідника, зокрема усної та письмової презентації результатів власного наукового дослідження українською мовою, застосування сучасних інформаційних технологій у науковій діяльності, організації та проведення навчальних занять, управління науковими проектами та/або складення пропозицій щодо фінансування наукових досліджень, реєстрації прав інтелектуальної власності тощо (орієнтовний обсяг цього освітнього складника становить не менше 6 кредитів ЄКТС);
- здобуття мовних компетентностей, достатніх для представлення та обговорення результатів своєї наукової роботи іноземною мовою (англійською або іншою відповідно до специфіки спеціальності) в усній та письмовій формі, а також для повного розуміння іншомовних наукових текстів з відповідної спеціальності (рекомендований обсяг цього навчального складника становить 6-8 кредитів).

Відхилення від такого стандарту можливі за наявності обґрунтування від гаранта ОНП щодо необхідності іншого наповнення цих обов'язкових складників для забезпечення якості ОНП.

3.10. ОНП третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти передбачає широкий вибір дисциплін, що мають бути забезпечені освітньою складовою ОНП, а також шляхом різних видів презентацій, звітів, обговорень результатів наукової діяльності аспірантів. Навчальні дисципліни першого блоку освітньої складової ОНП повинні відображати найновіші здобутки наукових досліджень відповідної предметної області. Для аспіранта ОНП має бути також забезпечена можливість набуття компетентності з організації та викладання навчальних занять, презентації результатів досліджень, управління науковими проектами тощо. Кращою вважається практика, коли кожна з дисциплін ОНП забезпечує набуття якоїсь із визначених соціальних навичок (soft skills).

3.11. ОНП забезпечує можливість вільного вибору дисциплін і формування індивідуальної траєкторії навчання. Порядок здійснення права аспіранта на вільний вибір дисциплін регламентований Положенням про вибіркові освітні компоненти Інституту.

3.12. Обсяг ОНП та окремих її компонентів має відповідати фактичному навантаженню здобувачів. Аудиторне навантаження аспірантів з дисциплін, які пропонуються на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти, повинно бути не меншим ніж 1/4 від загального освітнього навантаження, визначеного для цієї дисципліни. Навчальний час, відведений для самостійної роботи аспіранта, регламентується навчальним планом і повинен становити не більше ніж 3/4 загального обсягу навчального часу, відведеного для вивчення конкретної дисципліни. Це стосується і навчальних курсів, які аспіранти однієї ОНП

слухають спільно з аспірантами інших ОНП, а також малокомплектних груп, сформованих для викладання вузькоспеціалізованих дисциплін.

3.13. Порядок зарахування кредитів ЄКТС, здобутих аспірантом в інших ЗВО/наукових установах (зокрема під час літніх шкіл, стажувань, онлайн навчання) регламентовано Положенням про визнання результатів неформальної та інформальної освіти Інституту.

3.14. ОНП визначає вимоги до контрольних заходів, методів оцінювання здобувачів вищої освіти третього рівня та практик забезпечення академічної доброчесності (прозорість і зрозумілість систем оцінювання здобувачів у межах навчальних дисциплін, під час атестації).

3.15. Під час моніторингу, оновлення ОНП третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти слід звертати увагу на рівень академічної кваліфікації викладачів і наукових керівників. Наукові керівники аспірантів повинні мати науковий ступінь, а також бути кваліфікованими дослідниками відповідного наукового напрямку (спеціалізації), що засвідчують їхні публікації. Викладачі дисциплін ОНП, включених до блоку курсів за спеціальністю, повинні мати наукові ступені і кваліфікацію, достатню для викладання відповідних дисциплін на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти, засвідчену їхніми публікаціями та науковою діяльністю загалом. Зміст ОНП повинен регулярно, не рідше, ніж раз на 4 роки (повний цикл навчання в аспірантурі) оновлюватися із залученням аспірантів.

3.16. Оновлений зміст ОНП третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти визначають інтереси і напрями досліджень аспірантів, особливо в частині дисциплін з блоку спеціалізованих курсів. Для отримання інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень у межах ОНП, можуть використовуватися очні зустрічі, обговорення, семінари та інші форми взаємодії здобувачів із особами, відповідальними за формування, оновлення та управління ОНП.

4. ПОРЯДОК МОНІТОРИНГУ, ОНОВЛЕННЯ, ВНЕСЕННЯ ЗМІН ДО ОСВІТНЬО-НАУКОВОЇ ПРОГРАМИ

4.1. За якість освітньо-наукової програми несуть відповідальність гарант освітньої програми, наукові та науково-педагогічні працівники, які її реалізують.

4.2. Інститут здійснює моніторинг і періодичний перегляд ОНП за участі здобувачів вищої освіти та інших стейкхолдерів, забезпечує їх відповідність зазначеним у програмі цілям, потребам аспірантів і роботодавців. Будь-які зміни, заплановані чи втілені внаслідок цього процесу, оприлюднюються відповідальним за аспірантуру на офіційному веб-сайті Інституту.

4.3. Гарант освітньо-наукової програми, завідувачі відділів, в яких аспіранти здійснюють дисертаційні дослідження, науково-організаційний відділ здійснюють заходи щодо якнайширшого залучення стейкхолдерів, аспірантів, наукових, науково-педагогічних працівників і випускників аспірантури Інституту, роботодавців до обговорення проєктів оновлених ОНП, пошуку шляхів удосконалення цих програм.

4.4. Моніторинг і періодичний перегляд ОНП Інституту спрямовано на:

- забезпечення повної взаємної відповідності усіх компонентів ОНП, відповідності затвердженому стандарту вищої освіти за тією чи тією спеціальністю (спеціалізацією). У разі відсутності стандарту вищої освіти за певною спеціальністю (спеціалізацією), програмні результати навчання в ОНП мають відповідати дескрипторам Національної рамки кваліфікацій для цього кваліфікаційного рівня;
- урахування всіх вимог до ОНП, що зазначені в Положенні про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, зокрема в Критеріях оцінювання якості освітньої програми, Методичних рекомендаціях для експертів НАЗЯВО щодо застосування Критеріїв оцінювання якості освітньої програми, затверджених рішенням НАЗЯВО, інших його документах;
- цілі ОНП, програмні результати навчання, зміст та інші компоненти ОНП повинні максимально повно враховувати позиції і потреби всіх зацікавлених сторін (стейкхолдерів). Відповідно до рекомендацій НАЗЯВО, виявлення та врахування позицій і потреб стейкхолдерів фіксується в протоколах спільних зустрічей, результатах опитувань тощо;
- максимально повне відображення чіткості, унікальності ОНП, її оригінальності, відмінності ОНП та її цілей від аналогічних вітчизняних та зарубіжних ОНП, взаємозв'язок цілей ОНП з місією і стратегією Інституту;
- усебічний і повний аналіз усіх зауважень, побажань, пропозицій до чинних ОНП з боку аспірантів, наукових, науково-педагогічних працівників і випускників аспірантури Інституту, роботодавців, їх врахування при підготовці оновленого варіанту ОНП;
- забезпечення можливості формування індивідуальних освітніх траєкторій здобувачів вищої освіти, збільшення переліку вибіркових дисциплін, забезпечення їхньої різноманітності, надання можливості аспірантам обирати навчальні дисципліни з інших освітніх програм, не пов'язаних зі спеціальністю здобувача вищої освіти;
- аналіз і максимальне врахування в оновленому варіанті ОНП тенденцій розвитку спеціальності і галузевого та регіонального контексту, тенденцій розвитку ринку праці, досвіду аналогічних вітчизняних та іноземних ОНП;
- врахування Законів України, документів Кабінету Міністрів України щодо освітньої галузі та нормативно-правових актів, що регламентують освітню діяльність, зокрема Постанов Кабінету Міністрів України і наказів МОН України з питань ліцензування спеціальностей та акредитації освітніх програм; документів НАЗЯВО; рішень Вченої ради Інституту, наказів і розпоряджень директора Інституту щодо освітніх програм, здійснення освітньої діяльності за цими програмами;
- максимально повне врахування зауважень і пропозицій, висловлених під час попередніх акредитацій ОНП Інституту.

Відповідальність за досягнення названих вище цілей несе гарант ОНП.

4.5. Моніторинг здійснюється відповідальним за аспірантуру та науково-організаційним відділом, його результати, пропозиції стейкхолдерів зберігаються в

електронному вигляді. Результати моніторингу, пропозиції стейкхолдерів регулярно, не рідше ніж раз на півроку розглядаються комісією з удосконалення ОНП, до якої входять за посадою: гарант ОНП, завідувач науково-організаційного відділу, відповідальний за аспірантуру, голова ради молодих учених, завідувачі відділів, авторський колектив ОНП. Чергові засідання комісії з удосконалення ОНП відбувається за ініціативою будь-якої зацікавленої особи чи сторони.

4.6. Позачергові засідання комісії з удосконалення ОНП відбувається за ініціативою чверті від складу комісії за погодженням завідувачем науково-організаційного відділу та відповідального за аспірантуру.

4.7. Рішення комісії про необхідність внесення змін до ОНП доводиться гарантом ОНП до відома керівництва Інституту у термін не пізніше 5 днів з дня ухвалення такого рішення.

4.8. Директор Інституту в терміни не пізніше 15 днів з дня отримання рішення комісії з удосконалення ОНП видає наказ про оновлення ОНП та доручає проектній групі з розробки та оновлення ОНП у розумні терміни внести необхідні зміни в ОНП.

4.9. Проекти оновленої ОНП вивішуються на сайті Інституту для обговорення. Зауваження й пропозиції щодо проекту подаються відповідальному за аспірантуру впродовж місяця з дня оприлюднення проекту ОНП.

4.10. Контроль за своєчасною і якісною підготовкою всіх проектів оновлених ОНП забезпечує заступник директора з наукової роботи.

4.11. Усі зауваження і пропозиції, що надійшли щодо проекту ОНП упродовж місяця, відповідальний за аспірантуру подає проектній групі з розробки та оновлення ОНП не пізніше 3 днів з дня закінчення подання зауважень і пропозицій до проекту ОНП.

4.12. Проектна група з розробки та оновлення ОНП у місячний термін з дня отримання всіх зауважень і пропозицій до проекту ОНП готує остаточний варіант ОНП та подає його на розгляд Вченої Ради Інституту.

4.13. Рішення Вченої ради Інституту про затвердження змін до ОНП є підставою для створення нової редакції навчальних планів підготовки здобувачів вищої освіти третього рівня за цими програмами, затвердження навчальних планів в установленому порядку.

4.14. Гарант ОНП, завідувачі відділів, завідувач науково-організаційного відділу та відповідальний за аспірантуру відповідають за створення, постійне поповнення і збереження в електронному і паперовому вигляді портфоліо всіх ОНП.

4.15. Портфоліо кожної ОНП з моменту її започаткування має містити:

- власне ОНП, контент освітніх компонент, включених до ОНП (робочі програми навчальних дисциплін, програми усіх видів практики тощо).
- копії всіх наказів і розпоряджень директора, додатки, що стосуються затвердження складу гарантів ОНП, розроблення, моніторингу та оновлення цих програм, їх функціонування тощо;

- документи і матеріали, що відображають співпрацю із роботодавцями, випускниками аспірантури Інституту стосовно розроблення, моніторингу та оновлення ОНП, їх функціонування тощо;
- документи і матеріали, що стосуються участі аспірантів у розробленні, моніторингу та оновленні ОНП, їх функціонуванні тощо.

4.16. У разі, якщо згідно з наказом директора ОНП припинила існування, її портфоліо в електронному вигляді продовжує зберігатись у гаранта програми та в електронному і паперовому вигляді – у науково-організаційному відділі та відповідального за аспірантуру.